

ФОРМУВАННЯ ТА МІНЛИВІСТЬ ГОСПОДАРСЬКО-ЦІННИХ ТА МОРФОЛОГІЧНИХ ОЗНАК СУЧАСНИХ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Т. П. Лозінська, кандат сільськогосподарських наук
Білоцерківський національний аграрний університет

Проаналізовано господарсько-цінні і морфологічні ознаки сортів пшениці твердої ярої. Встановлено їх прояв та рівень мінливості. Виділено сорти, які варто включати в селекційний процес для створення нового вихідного матеріалу, адаптованого до умов Лісостепу України.

Ключові слова: пшениця тверда яра, продуктивність, мінливість, господарсько-цінні ознаки, морфологічні ознаки.

Виробництво зерна пшениці твердої ярої в Україні потребує удосконалення й активізації як з точки зору структури виробництва зерна, так й технічного забезпечення. Поява сортів з високим рівнем біологічного потенціалу продуктивності, адаптованих практично до всіх природно-кліматичних зон України, розширює перспективи виробництва зерна, що є надзвичайно важливим з огляду на те, що більша частина продукції, яка виробляється з зерна пшениці твердої в Україні, імпортується й створення свого власного ринку є надзвичайно актуальним (Андрійченко Л. В., 2006 р.).

Сорт є одним із головних чинників стабільного виробництва зерна ярої пшениці. Для її вирощування використовують, перш за все, цінні сорти, що відрізняються високою потенційною врожайністю, хорошою чуйністю на добрива і зміни агротехніки, комплексною стійкістю до шкідливих факторів.

Дослідження проводилися в умовах дослідного поля ННДЦ БНАУ впродовж 2014–2015 рр. Висівали сорти пшениці твердої ярої української селекції та досліджували формування господарсько-цінних та морфологічних ознак, їх прояв та мінливість.

Встановлено рівень прояву та мінливості ознак структури колоса, величини біомаси та частки зерна в ній, що дає змогу виділити сорти з підвищеною продуктивністю рослин.

Кращими показниками за ознаками продуктивності виділилися сорти:

- за довжиною колоса: Чадо, Нащадок, Жізель, Ізольда;
- за кількістю колосків у колосі: Нащадок, Кучумовка, Жізель, Ізольда, Чадо;
- за кількістю зерен: Нащадок, Ізольда, Чадо, Кучумовка, Жізель;
- за масою зерна з колоса: Ізольда, Чадо, Нащадок, Кучумовка, Діана, Жізель;
- за масою 1000 зерен: Ізольда, Діана, Кучумовка.

Дослідженнями встановлено середній і низький рівень мінливості за ознаками: довжина колоса ($V=12-16\%$), кількість колосків ($V=3-12\%$), маса 1000 зерен ($V=14-26\%$), що передбачає можливість використання досліджуваних сортів у процесі гібридизації. Морфологічні ознаки стебла, які пов'язані зі стійкістю до вилягання мають різний рівень прояву і мінливості. Середній і низький коефіцієнт варіювання встановлено за ознаками: довжина стебла ($V=3-12\%$), довжина верхнього міжвузля ($V=15-22\%$), тому у селекції на стійкість проти вилягання варто проводити дослідження саме за цими ознаками.

В процесі досліджень виділено сорти з високим виходом зерна з рослини – Ізольда, Чадо і Діана та високим виходом зерна з колоса – Ізольда, Чадо і Нащадок.

Середній та низький рівень мінливості встановлено за ознаками: доля колоса в масі рослини, вихід зерна з рослини, вихід зерна з колоса.

За результатами досліджень рекомендується використовувати у селекційних програмах пшениці твердої ярої в умовах Лісостепу України сорти: Ізольда, Чадо, Нащадок, Діана, Жізель, Кучумовка.